

Stockholms källare för 50 år sedan.

Om än våra blåbandister och goodtemplare slå sig för sina bröst och påstå att vi svenskar och isynnerhet vi hufvudstadsbor supa så förfärligt, så är det dock ett faktum, att tillfälle därtill gifves mycket mindre nu än för exempelvis jämt femtio år sedan.

Det är nog sant, att på våra nuvarande »guldkrogar» och varietéer det kan gå ganska »hett till», men den stora massan af allmänheten har dock icke så rika tillfällen att lätt och rikligt njuta af drufvans safter som förr i världen. Det ha våra lagstiftare satt ett stort P för — och väl är nog det.

Det ligger just framför mig en lista, uppgjord af Öfverståthållareämbetet den 24 augusti 1849, hvaraf framgår att Stockholm då ägde icke mindre än 524 vanliga krogar eller så kallade »tracteursställen», där brännvin och

andra destillerade drycker utskänktes. Oj, oj, hvad det måste ha supits!

Nu för tiden äger Stockholm, oaktadt sin enorma tillväxt, icke mer än omkring 90 krogar, hvilka arbeta under de mest stränga ordningsregler.

Af vinskänkar, de egentliga källarne med fullt ordnad mathållning, samt vinhandlare, hos hvilka dock den tiden fick säljas ända ned till ett kvarter punsch, konjak och vin, funnos vid samma tid burskap utfärdade för 85 personer.

Det är just till några af dessa gamla källare, vi här vilja hålla oss, så mycket hellre som de äldre bland oss ännu minnas en och annan af dem, eftersom de ej alla försvunno förr än i slutet af 60- och i början af 70-talet.

Det låg en viss gammaldags kälkborgerlig trefnad öfver dessa »lokus», som förlänade dem ett visst tilldragande behag. Man trufdes i dem och mådde godt utan öfverflöd, och »flors-hufvan», man där fick, bars med jämnmod hem till »gumman», där den snart bortblåstes af sparlakansläxans friska munväder.

Låtom oss i andanom göra en titt in på några af de förnämsta och mest kända af dessa gamla ärevördiga ställen, som säkert väcka angenäma minnen.

Om vi skulle börja med *Börskällaren*. Den låg, som än i dag, i Börsen, hade samma ingång som nu från Börsgränden och har föga skiftat gestalt. Till vänster låg den lilla mat-

salen, som nu har försvunnit, och till höger de två små schweitzerirummen, hvilka ännu finnas kvar och i hvilka än i dag börsens matadorer slinka in och få sig en »pinne portvin». I matsalen, där för femtio år sedan mest endast frukost och kvällsvard serverades, residerade bakom den lilla disken källarmästaren *Lars Mobach*, en toujours gubbe med tämligen trind mage och glesnadt hår, öfvervakande själf serveringen — en gammal god sed hos den tidens källarmästare. Det fanns inga »hofmästare» den tiden. Mobach var vän och bror med halfva Börsen och omtyckt för såväl sin redbarhet som för sitt gemytliga sätt.

Hålla vi oss tillsvidare i staden inom broarna, så kunna vi gå ned till källaren *Dufvan* i hörnet af Stora Gråmunkegränden och Västerlånggatan. Här höllo handlandena vid nämnda gata till och dessutom en liten fast stam af unge ämbetsmän i verken.

De två små rummen till vänster erbjödo en hemtreflig, men ytterst enkel anblick. Fönstren täcktes af röda jalousier och golvet var öfverströdt med sågspån och doftande granriskvistar, så som man än i dag får se på våra bolagskrogar. På disken stodo alltid en mängd små karotter, öfvertäckta af ståltrådshufvar — för flugornas skull — och här kunde gästerna välja hvad som smakade dem, en bit stekt laxrygg, inlagd ål, köttbullar eller kallt refbensbjäll. Det fanns goda saker på det flitigt frekventerade

stället, och värden, *Frans Ludvig Brinck*, var outtröttlig att förorda det bästa. Själf sprang han mellan borden och serverade, biträdd af sina kyparpojkar i blå förkläden, hvilka voro artiga och uppmärksamma, utan att uppmuntras med drickspengar, hvilket icke brukades af annat än af gamla rika stamkunder, och då vid jul och midsommar. »Dufvan» är död för många år sedan och stenbilden öfver porten lär finnas på Nordiska museet.

Vid Myntgatan 1, där nu Svanströms pappersaffär är belägen, låg *Sveriges Vapen*, som den tiden innehades af *Per Adolf Hellander*. Här höllo Öfverståthållareämbetets herrar och det högre polisbefälet till. I våningen en trappa upp brukade den tiden ett sällskap kalladt »Sångens vänner» samlas en gång i veckan, och det sällskapet räknade flere af hufvudstadens bästa röster bland sina medlemmar. Men enkelheten i trakteringen var lika, en bål punsch och en sexa till en riksdaler riksgäld — se där allt.

Skomakarekällaren i n:r 6 Slottsbacken innehades af *Edvard Svensson*, och här gick ofta om aftnarna mera högtidligt till, då Skomakareämbetet hade sina sammankomster eller sina små »speljuntor», men för öfrigt var källaren ett ställe, där man åt billigt och bra, liksom på de flesta håll den tiden. Jag har just framför mig en räkning från Sveriges Vapen,

som — ehuru den förblef obetald — kan ge en liten föreställning om prisen den tiden:

Smör, ost, rädisor o. brännvin för 4 à 12 sk.	1 riks.
Fyra biffstekar med potatis	» 12 » 1 »
2 helb. öl	» 6 » 12 »
1 » portvin	à 1 riks. 24 » 1: 24
4 pinnar därtill	à 6 » 24 sk.
4 kaffe	» 6 » 24 »
4 konjak	» 8 » 32 »

Riksd. 5: 20 sk.

Och lika billigt var det nästan öfverallt.

På Lilla Nygatan 10 låg *Norges Vapen*, som innehades af *Bernhard Oskar Engdahl*. Det var ett gammalt och bra ställe, hvilket hade sin särskilda märkvärdighet däri att Emilie Högqvists bror, skådespelaren och den store starfven Jean Högqvist, en tid där var kypare.

Den gamla politiska källaren *Freden* vid Österlånggatan och Järntorget innehades den tiden af *Anders Thunström*. Här höll efter gammal tradition under riksdagen bondeståndet till i de små rummen en trappa upp, under det att där nere i den granrissmyckade stora salen bankens och tullens herrar intogo sina frukostar, då tiden så tillät.

Det är nog säkert att vi springa ifrån några källare, när vi begifva oss öfver slussen till Söder, men jag tror icke att de äro så särdeles märkliga.

På Söder ha vi då — icke Pelikan, ty den hade då ej ännu fått det namnet — men *Henrik*

Oskar Gyllenpalms frekventerade källare i Bryggareämbetets hus n:r 4 Brunnsbacken. Här lefdes på en vida större fot än i staden den tiden och här serverades beställda middagar samt dessutom stora bröllop och begrafningar. Källaren disponerade också en för den tiden magnifik festvåning.

I n:r 4 vid Södermalmstorg låg källaren af samma namn, som för femtio år sedan innehades af *Erik Josef Blag*. Det var ett muntert »loкус», och det var i denna lokal det stora militärslagsmålet på 1840-talet försiggick, hvilket slutade ute på torget, där omsider hela högvakten deltog i detsamma med lif och lust.

Slutligen hade vi *Björngårdskällaren* vid gatan af samma namn, kanske en af Stockholms originellaste källare. Pittoreskt belägen var den med sin lilla trädgård och sin originelle värd, »gubben Brandström», far till nu aflidne innehafvaren af källaren Linnéa. Det var »gubben Brandström», som lär ha uppfunnit eller återinfördt de s. k. stenborgarne med ty åtföljande kryddskorpa och svagdricka. Här på Björngårdskällaren höllo småborgarne till, bryggare och tunnbindare, och här lär ha gått hett till i »den gamla goda tiden».

Och nu taga vi ett skutt öfver till Norrmalm.

Operakällaren fanns förstås redan då och innehades af *Tjulander*, men den var då ej ett första klassens matställe som nu. Det var helt andra seder och fordringar då. Till »Opris»

gick man på förmiddagarne och aftnarna för att få sig en »bit» och en sup, möjligen ett par glas vin eller några stenborgare, och om aftnarna för att dricka mahognifärgade toddar och höra huru »aktörerna spelte däruppe». Här träffade man Stockholms kvicka karlar och ibland äfven landets snillen, och hade man ingen personlig bekantskap bland dem — så kunde man ju alltid höra på. Och det var nog så roligt det.

Alldeles i närheten låg »*Hörnan*», Jakobs torg n:r 1, hvilken innehades af *Johan Vilhelm Engdahl*. I dess små krypin dvaldes ungefär samma publik som på Operakällaren. Rummen voro så små, att när i en senare tid Karl Johan Uddman och hans tjocka bror, sockerbagarn, sutto därinne, var det icke möjligt för någon annan att komma in.

Kastenhofskällaren fanns den tiden äfven, men låg där nu Hôtel Rydberg reser sin stolta fasad åt torget. Men den måste då ha sjungit på sista versen och publiken triftes ej. Det var också otrefliga gäster i »våningen inunder», nämligen tjufvar och bofvar, ty där var ransakningshäkte.

Men gamla *Tre Remmare* n:r 47 Regeringsgatan frodades i all sin enkla, minnesrika glans. Den innehades då af *Herman Julius Gelin*, hvilken här gjorde så goda aflärer, att han blef en rik man, något ganska ovanligt i det yrket den tiden. Isynnerhet lär »skrubben n:r 4» varit upptagen af små kottierier hvarje afton året om

Den tiden fanns det också en stor och förnäm restaurant i *Hotell Brunkeberg*, hvilken innehades af *Karl Johan Morell*. Den var ett tillhåll för officerare, som där intogo sin middag, för öfrigt var den äfven afsedd för större tillställningar.

Dessutom funnos ännu väl ett tiotal restauranter på Norrmalm, men de voro måhända af mindre betydhet, hvarför vi förbigå dem. Det gamla Ladugårdslandet var däremot styfmoderligt behandladt, ty där funnos den tiden ytterst få. Publiken drog sig den tiden, liksom nu från det stora, eleganta Östermalm, hellre ned åt centrum.

När vi så till sist tänka på alla utvårdshus som den tiden funnos — Franska värdshuset, Blå porten, Norrbacka, Hagalund, Stallmästargården, Lidingöbro, Surbrunn, Snickarkrogen, Nacka, Liljeholmen — så finna vi att sannernigen det borde ha gått någon nöd på våra förfäder. Nog fanns det öfverflöd på både mat och dryck, om äfven i enklare form och — till billigare pris. Det fanns inga guldkrogar — och det hade måhända sitt stora behag, på samma gång man bestämdt hade minst lika roligt som nu.
